

## جایگاه کشور ایران در جاده ابریشم نوین

جعفر بیک زاد<sup>۱</sup>، قادر خداوردی زاده<sup>۲</sup>، بهروز صبوچی لکی<sup>۳</sup>

<sup>۱</sup>استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بناب، Beikzad\_jafar@yahoo.com

<sup>۲</sup>دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بناب، Kghader@yahoo.com

<sup>۳</sup>دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آستارا، Sabuhilaki\_behrooz@yahoo.com

### چکیده

واژه راه ابریشم نام جدیدی است که بر یک مفهوم کهن گذاشته شده است. راه ابریشم به‌عنوان یک بستر تاریخی و تجاری از دوران قبل از هخامنشیان وجود داشته؛ که این تبدلات به‌شکلی ادامه پیدا کرده و تبدیل به یک سازمان اداری و تجاری پیشرفته‌تر شده است. در آن زمان جاده ابریشم تنها مسیرانتقال کالا و مردم نبود، بلکه ایده‌ها، فرهنگها، و فناوری نیز توسط این جاده بین کشورهای مختلف منتقل می‌شد. این جاده همچنین به ایجاد تمدن‌هایی عظیم و پیشبرد نوآوری‌های بزرگ کمک کرده است. جاده ابریشم با تعریف جدید، یک واقعیت است و می‌تواند تأثیرات موثری در منطقه به همراه داشته باشد.

چین یکی از این بازیگران نوظهور است که برای تبدیل شدن به قدرت جهانی طرح احیای جاده ابریشم را مطرح نموده است. این جاده یکی از ابتکارهای اساسی سیاست خارجی چین برای گسترش حوزه نفوذ و تأثیرگذاری خود به دیگر مناطق است.

مقاله حاضر به بررسی نقش ایران در جاده ابریشم نوین می‌پردازد و ضمن تشریح ویژگی‌های آن، منافع و مزایایی که جاده ابریشم جدید برای ایران در پی دارد، مورد بررسی قرار گیرند.

**واژه‌های کلیدی:** جاده ابریشم نوین، کشور ایران، کشور چین، اهمیت و خصوصیات جاده ابریشم، نگرانیهای طرح جاده ابریشم

### مقدمه

اهمیت سوق الجیشی مسیرها و گذرگاه‌های امن و کوتاه برای دسترسی سریع به گلوگاه‌های تجاری مهم از دیرباز مورد توجه تمدن‌های بزرگ بوده است. کمربند اقتصادی جاده ابریشم که به ابتکار عمل چین در سال ۲۰۱۳ پیشنهاد شد یادآور گذرگاه تجاری پراوازه‌ای است که در زمان‌های کهن خاور دور را به باختر متصل می‌کرد. در واقع، طرح پیشنهادی چین شامل دو پروژه راهبردی به نام‌های «کمربند اقتصادی جاده ابریشم جدید» و «جاده ابریشم دریایی قرن ۲۱» و یا همان «یک کمربند- یک راه» است و برای ایجاد یک کریدور ترانزیت انرژی و تجاری میان کشورهای آسیایی و اروپایی طراحی شده است. قاعدتاً اجرای این ابرپروژه و یا مگا پروژه ترانزیتی جدید تأثیر چشمگیری بر کشورهای مشارکت‌کننده در آن خواهد داشت.

دو طرح در خصوص جاده ابریشم مطرح شده است که یکی طرح جاده ابریشم ایالات متحده است که در سال ۲۰۱۱ توسط هیلاری کلینتون، وزیر خارجه وقت این کشور مطرح شد و دیگری طرحی است که چین در نظر دارد آن را اجرایی سازد.

طرح ارائه شده توسط آمریکا بر اساس مطالعات گسترده فردریک استار، ایده پرداز اصلی طرح جاده ابریشم جدید مطرح شده است. طرح آمریکایی جاده ابریشم جدید، زیرساخت‌های روسیه (جاده‌ها، خطوط آهن و خطوط انتقال انرژی) را به کشورهای آسیای مرکزی و پس از آن به افغانستان، پاکستان و هند متصل می‌نماید. این طرح سعی دارد با بیرون نگاه داشتن ایران و نادیده انگاشتن اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک آن به نوعی از ایفای نقش ایران در منطقه بکاهد و راه‌های جدیدی را برای دسترسی به شرق پایه‌گذاری نماید.

این درحالی است که طرح جاده ابریشم جدید چین با دو گونه خشکی- دریایی بر آن است تا شرق آسیا را به آسیای مرکزی، آسیای مرکزی را به غرب آسیا و غرب آسیا را به مدیترانه و شرق اروپا متصل سازد، همچنین طرح جاده ابریشم دریایی، بر آن است تا دریای جنوبی چین را به دریای مدیترانه متصل نماید [۴]. دولت چین، ابتکار خود با عنوان «جاده ابریشم دریایی قرن ۲۱» را در اکتبر ۲۰۱۳ مطرح کرد، در سپتامبر همان سال چین طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم را که با هدف ایجاد زیرساخت‌های لازم برای همکاری منطقه‌ای که از شین جیانگ (بخش شمالی - غربی چین) تا دریای بالتیک را در برمی‌گیرد، آغاز کرده بود. دولت چین، از اصطلاح «یک کمربند و یک جاده» برای دو طرح استفاده می‌کند.

طرح جاده ابریشم چین که بدون ملاحظات ایدئولوژیک و بر مبنای واقعیت‌های ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک، سازماندهی شده است، احیای جاده ابریشم قدیم و توسعه آن را مدنظر دارد. این طرح با هدف اعمال سیاست‌های دوستانه در قبال کشورهای همسایه و ارائه بازده برد-برد برای همه کشورهای منطقه و همچنین جهان معرفی شده است [۵].

پروژه‌های جاده ابریشم جدید ابزاری در طرح ایجاد همکاری منطقه‌ای، ایجاد انعطاف سیاسی؛ بهبود رشد اقتصادی، پیشنهاد تنوع سازی تجارت و سرمایه‌گذاری در حمل و نقل، بخشهای معدن و انرژی هستند. همه اینها یک فرصت تاریخی بی‌سابقه‌ای را برای